

ARANTZA ARTEAN Gereñoren Nobelea

"Kuliska Sorta"-k argitaratutako Xabier Gereñoren nobelea dogu hau. Azken aldi honetan, zenbait* euskal nobela eldu izan jataz esku artera. Eurretari batzuek guztiz atsegin izan jataz, bai gaiaren aldetik eta bai erabilten dan euskereagaitik. Gaurko hau, ezin atseginago. Nobela asko, ez dira gizon sakontzako baino eginak. "Arantza artean" barriz, edozeinek irakurteko moduan egina da.

Gaur egun, euskerazko lan bat zein beste edozein lan egitean, gauza bat gogoan euki behar dala uste dot: zeintzuk diran gure erriaren lehen mailako beharrianak. Inok ukatu ezin leikena da, gure erria ezjakintasunetik urteteko ahaleginak egiten ari* dala. Edonon ikusi leiteke alfabetazino talde bat, edonon euskeraz ez dakien asko euskeraz ikasten. Nire eritxian, mugimentu honeri laguntzeko, ez da uste dan besteko euskal libururik idazten. Material beharrean aurkitzen gara. Honekin ez dot esan nahi, "Elsa Scheelen" edo "Egunero hasten delako" liburuen antzekorik behar ez dogunik. Holakoak bere, benetan behar ditugu.

Edozein alderditatik begiratzen dala, ez ahaztu, idazleok, euskal erriaren beharrianak, hau da, kontuan euki zer emon eta zelan emon.

Gereño, bere nobela honen bidez, euskera errazean eta onean mintzatzen* jaku. Darabilen gai edo bizkar azurra-ekin, ba dakit zer salatu nahi dauan. Irakurten badozu, ohartuko* zara zeu bere. Nire ustez, idazleak gauzen arrazoiak azaltzera jo behar dau, azurra maminaz edo konte-

niduez ornitzera. Edozein gizonen ikusi leike gauza edo gertaera bat; baina ez daki arrazoiketa bat egiten, ez daki gauza horren arrazoiak emoten.

"Arantza artean" nobeleak zer dino? Hona itz gutxitan:

Nahiz eta gizon baten bizitzea azaldu, gizon biren bideak erakusten deuskuz. Gaurko gizarte ustel honek bide ezberdinetatik zuzendu ditu gizon biak. Lehenengoa, ugazaben txakurra izatetik txakurren ugazaba izatera igaro da; bigarrena barriz, zorigaitzoko egun batean espetxeratu izan da. Zer egin dau? Politika arazoak dirala ta, kartzelara eroan ei dabe. Gizon biak, aspaldiko partez, espetxean ikusten dabe alkar. Xabier Gereñoek espetxeko bizitza gogorra azaltzen deusku; izan bere, bertatik igaro danak baino obeto nok azalduko deusku?

Bizibeharrak bere egoismoan iltzen dau gizona. Gizon horrek, euskaldunak bereziki, ez dau etorkizuna baino gehiago ikusten. Dana da bizibeharra, dana dirurik eza. Hortxe zapaldurik, zer ikusiko dau, noredonok argi apur bat egiten ez deuson bitartean? Gizarte hori guztiok egin dogu. Ba dabil gizonik nahikoa, gizarte hori zerbait zuzendu nahian, gaurko gure gizartearen iraultza* bat egin guran. Baina, Gereñoek dinoan bezala, merezi ote dau gure gizarte ardurabako honek ezer mugitzea? Oraindik maitasuna bizi da nonbait...

Nobela honen giro guztia sentimentalismo kutsu batez bete da. Edozelan be, irakurtzekoa dozu liburu hau.

ZORION

Juan San Martinen

Guztiz argitaratu barria ez izan arren, barrizat jo geinke Juan San Martinek atondu deuskun "Uhin* Berri" bildumea*. Atontzaileak dinoenez, garai bakoitzari berea dagokio, ta gure azken garai zaratatsu honek be merezi eban bere oihartzuna* poesia sailean. Ogei ta bost olerkari gazte dira, bilduma honetan agertzen diranak. San Martinek jarri dituan urte mugak zehatzak dira: 1964 ezkerko agertu diran poemak, ta 1930 baino geroago jaiotako olerkariak. Dakien danak dakien lez, 1964-ko urte hori jartzen da, hain zuzen be, gizaldi edo belaunaldi barri baten ezaugarri bezala. Urte honetan Arestiren "Harri ta Herri" ta Zeruko Argia-ko "Gazte naiz" orrialdea agertu baitziran*. Ta euskal adar gazte honek frutuak emon dituanik ezin ukatu. Ez dira, beharbada, danen gustukoak izango; baina euskal literatura arloak (poesiak batez be) artu dauan astindua, nabarmena da. Geroak esango deusku zenbaterainoko arrastoa utziko dauan. Dana dala, azken bost urte honeetako poemagintzeak gerorako seinale berezia lagako dauala uste dogu.

Baina gure literaturazko emoitzak berez oso aberatsak ez badira, euren pobretasunean urriago agertzen jakuz, gehienetan argitaratzailek aurkitzen ez dabelako. Liburu honetan agertzen diran poema gehienekin, horixe jazoten zan. Batzuek liburuetan argia ikusi baeben be, gehienak aldizkarietan sakabanatuta edo, oraindino okerrago, argitara emon barik egozan. San Martinen lana, utsune hau betetzera etorri jaku.

Ta poeta barri honek zek batzen ditu? Zer dabe lo-karri ezaugarritzat? Idaztanka, estiloa? Ez horixe. Euren artean gutxienez iru edo lau jokera ezberdin ikusten dira.

UHIN BERRI

Halan ta guztiz be, batugarri batzuek ba daukez. Azalari begiratuta, gehienak lehengo poesia-neurri estuetatik iges egin nahi dabela dirudi, bide zabalagoak aurkitu guran edo. Maminari buruz, ostera, gutxi edo asko, gure erriaren oraingo egoereari erantzun jator bat emoten edo bizibehararen arazo sakonen itaunei ihardesten* saiatu dirala esango geunke. Horixe da, batez be, batasun itxura bat emoten deusena.

Beharbada, poema gutxiegi dira poeta bakoitzaren bali-oa ikusteko; ta batzuetan, euren osotasunetik etenda balezko lez, borobiltasuna galtzen dabela emoten dabe. Baina ondo dakigu zelango diru eragozpenak eta bestelako arazoak sortzen dituan holako eginbeharrak.

Bestalde, San Martin bera itz-lauz* be antzeko bilduma bat egiteko dala, atsegin jakin dogu. Izan be, prosa aldetik, azkenengo urte honeetan pausu arrigarriak emon baditugu be (nobelagintzan batez be), oraindik asko aurreratu beharra dogu. Beraz*, Juanito, zain geratzen gara.

J. ELORTZA